

Кузнєцова Тетяна Володимирівна, доцент кафедри кримінального права, кримінального процесу та криміналістики Національної академії Служби безпеки України, кандидат юридичних наук

ПРОБЛЕМИ У СФЕРІ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Головним стимулом для народження і розвитку криміналістичних ідей є проблема. Проблема – це різниця між бажаним та реальним, прірва між надією та її розв'язанням [1, С.258]. Не винятком є і проблеми у сфері судово-експертної діяльності.

Як і у будь-якій сфері людської діяльності у галузі судової експертизи існує низка проблем різного характеру, зокрема, нормативно-правового, наукового, методологічного, організаційного, кадрового, науково-технічного та фінансового забезпечення тощо. Так, прийнятий у 1994 році Закон України «Про судову експертизу» визначив правові, організаційні і фінансові основи судово-експертної діяльності з метою забезпечення правосуддя України незалежною, кваліфікованою і об'єктивною експертизою, орієнтованою на максимальне використання досягнень науки і техніки.

Але бажане не стало реальним. Наочним показником є те, що у дев'ятнадцять статей з двадцяти чотирьох в подальшому були внесені зміни. Крім того, сучасна практика викликала необхідність розробки проекту закону «Про судово-експертну діяльність».

Потребує нормативно-правової урегульованості принцип повноти експертного дослідження. Так, діючими законодавчими актами [2, ст. 13, 3. ст. 69, 4, п. 2.1.] визначено право експерта заявляти клопотання про надання додаткових матеріалів і зразків для проведення експертизи. Однак, експерт може відмовитись від давання висновку, якщо поданих йому матеріалів недостатньо для виконання покладених на нього обов'язків [3, ст. 69]. На практиці виявляється суб'єктивний підхід експерта до проведення дослідження.

Статтями 242, 243 КПК України 2012 року передбачено право стороною захисту самостійно залучати експертів для проведення експертизи. Реалізувати на практиці це дуже важко, оскільки в більшості випадків об'єктами судової експертизи є речові докази, які відповідно до статті 168 КПК України, зберігаються уповноваженою службовою особою в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Таким чином, сторона захисту фактично позбавлена можливості зробити проведення незалежної експертизи речового доказу, а може зробити це лише за клопотанням до слідчого, прокурора, а в разі їх відмови до слідчого судді чи суду. У разі відмови останніх, відповідач, в окремих випадках, може бути позбавлений єдиної можливості себе захистити. Наприклад, як довести що підпис на розписці в отриманні грошей є підробленим, не призначивши почеркознавчу експертизу, або якщо експертизою встановлено, що у підписі наявні у рівній кількості ознаки, які належать відповідачу та, ті що йому не належать. У результаті чого відповідь на питання хто ставив підпис на документі надати неможливо.

Класичною проблемою будь-якої теорії є становлення та розвиток понятійного апарату. Не є виключенням і понятійні проблеми у судово-експертній діяльності. Так, наприклад, багато суперечок викликає понятійний апарат у сфері експертної діяльності. Зокрема, поняття «спеціальні знання», «компетенція» та «компетентність», «правова експертиза» та «з'ясування питань права», «спеціальний технічний засіб негласного отримання інформації», «комп'ютерні злочини», «шкідливе програмне забезпечення» тощо.

Розвиток наукових знань у різних сферах науки і техніки спричинює появу нових об'єктів експертизи, сприяє вдосконаленню старих та створенню нових експертних методик, методів, які застосовуються при проведенні судових експертиз та експертних досліджень. І тут класично виникає проблема нормативно-правового забезпечення. Впровадження та реєстрація нових методик займає немалий час.

Недосконалість законодавства у сфері судової експертизи суттєво знижує ефективність судово-експертної діяльності, що негативно впливає на хід розслідування у кримінальному процесі.

Саме тому сьогодні актуальною є потреба у комплексному дослідженні проблем правового характеру судово-експертної діяльності та виявленні шляхів їх подолання.

Сприятимуть вирішенню проблем нормативно-правового забезпечення судово-експертної діяльності проведення круглих столів, семінарів, науково-практичних конференцій на відповідну тематику, наукові дискусії на шпальтах наукових видань, написання наукових праць монографічного, дисертаційного та ін. характеру.

Організаційні проблеми судово-експертної діяльності знайдуть своє вирішення шляхом усунення різних суперечностей та неузгодженостей в організації діяльності експертних установ та управлінні ними.

Існує низка науковців та практиків, які стверджують, забезпечення незалежності, об'єктивності та повноти судово-експертного дослідження можливе лише за умови виконання експертизи судовими експертами установи, яка не пов'язана організаційно з досудовим розслідуванням.

В цьому сенсі слід зазначити, що питання організації підпорядкованості судово-експертних установ є предметом досить тривалої дискусії і результати цих обговорень періодично знаходять відображення як на сторінках наукових видань, так і у нормативних актах, спрямованих на провадження судово-правової реформи. Так, у ст. 69 ч. 2 Кримінального процесуального кодексу України від 2012 року зазначається, що не можуть бути експертами особи, які перебувають у службовій або іншій залежності від сторін кримінального провадження або потерпілого.

Погоджуємось із думкою М.Я. Сегай, що важливими у вирішенні питань реформування організації судово-експертної діяльності є проблеми оптимізації наукової організації та управління інфраструктурою судово-експертної діяльності, що забезпечують практичну реалізацію її правових і методологічних основ. [5, с.30].

Список використаних джерел

1. Зорин Г. А. Криминалистическая методология / Г. А. Зорин. – 607 с.
2. Закон України «Про судову експертизу» // Відомості Верховної Ради 1994, № 28, ст. 232.(зі змінами).
3. Кримінальний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України, 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст. 88.
4. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затверджена Наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5 (зі змінами).
5. Сегай М.Я. Судова експертологія: об'єкт, предмет, природа й система науки / М.Я. Сегай // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики : зб. наук.-практ. матеріалів (до 80-річчя заснування Харківського НДІ судових експертиз) / редкол. : А. П. Засєць, М. Л. Цимбал [та ін.]. – Х. : Право, 2003. – Вип. 3. – 592 с.